

ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ ТА ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКО-ГРУЗИНСЬКОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (КІНЕЦЬ XX – ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ)

ФУРСА А.О.,
здобувач
Дипломатичної
академії України
при МЗС України

У статті автор аналізує відносини між Україною та Грузією в політичній та економічній сферах, виокремивши найбільш вагомні аспекти зазначеного співробітництва. Охарактеризовано існуючі проблеми в українсько-грузинських відносинах та окреслено подальші перспективи розвитку взаємодії між двома країнами.

Ключові слова: Україна, Грузія, українсько-грузинські відносини, політична сфера, економічна сфера.

З кінця 2009 року пройшло вже немало часу, відколи відбувся останній візит на найвищому рівні. 18-20 листопада 2009 року запам'яталося робочим візитом до України Президента Грузії М.Саакашвілі. Відтоді В. Ющенко вже не є президентом України, а грузинський президент М. Саакашвілі ще бореться за політичне буття. З того часу, не дивлячись на активну позицію грузинської сторони, так і не вдалося відновити той рівень політичного діалогу, що мав місце за часів тандему «Ющенко-Саакашвілі». В світлі останніх політичних подій, а саме парламентських виборів в Грузії 1 жовтня 2012 року, постає питання чи вдасться у майбутньому реанімувати минулу активність політичну активність між двома державами? На парламентських виборах 2012 року в Грузії перемогла опозиція, а президентська партія – прогнала. «Грузинська Мрія» Бідзіни Іванішвілі здобула більшість у парламенті, а сам лідер став прем'єр-міністром. І знову постає питання: як розвиватимуться відносини Грузії з Україною надалі, адже у майбутньому на М. Саакашвілі чекає та сама конституційна реформа, яку він сам же і провів? Зміни введено до конституції два роки тому голосами депутатів з президентської партії. Від президентських виборів, що відбудуться в Грузії у жовтні 2013 року,

президент втрачає свої повноваження на користь прем'єра. Отже, вже восени наступного року це прем'єр представлятиме парламентові склад уряду, а документи, які підписуватиме голова держави, затверджуватиме прем'єр-міністр. Однак, серйозних змін у зовнішньополітичній стратегії Грузії після нещодавніх парламентських виборів, вочевидь, очікувати не варто. Вже неодноразово Б. Іванішвілі заявив, що Грузія зберігатиме такий самий зовнішньополітичний курс щодо взаємодії з ЄС і НАТО. Очікувати слід тільки корекції взаємовідносин Грузії з Російською Федерацією, адже опозиція у цьому контексті чимало наобіцяла під час виборів. Вказана корекція відносин Грузії з РФ певним чином може відобразитись і на відносинах Грузії з Україною. Але вочевидь, 2010–2013 рр. у відносинах між Україною та Грузією можна вважати певним транзитним переходом на інший, якісно новий рівень, що ще покаже час.

Таким чином, після останніх виборів Президента України настав новий етап в українсько-грузинських відносинах, який потребує ґрунтовного осмислення, пошуку не декларативних, а взаємовигідних, дієвих та перспективних напрямів співпраці, головним чином у торговельно-економічній сфері. Зазначене і визначає актуальність теми дослідження, що в умовах постійної трансформації світової геополітичної ситуації, вимагає цілісного та об'єктивного вивчення вже існуючого досвіду співпраці України та Грузії, з метою подальшого конструктивного, а не декларативного розвитку двосторонніх відносин України з Грузією.

Мета дослідження полягає в тому, щоб виокремити та проаналізувати найбільш вагомні аспекти у політичній та економічній сфері відносин між Україною та Грузією, що впливали на їх становлення та розвиток, на основі чого виокремити конкретні етапи, що мали місце у двосторонньому діалозі двох держав.

Відлік часу в офіційних міждержавних відносинах між Україною та Грузією, як двох незалежних держав, що утворилися після розпаду Радянського Союзу, розпочато **12 грудня 1991 року**, коли Грузія, одна з перших країн, визнала незалежність України.

Протокол про встановлення дипломатичних відносин між двома державами був підписаний **наприкінці грудня 1991 року**. Проте, події 22 грудня 1991 р. – січня 1992 р., що призвели до громадянської війни в Грузії, призупинили цей процес до **22 липня 1992 року** коли шляхом обміну нотами було встановлено двосторонні дипломатичні відносини¹.

Становленню та розвитку міждержавних відносин слугував офіційний візит в Україну Е. Шеварднадзе **12–13 квітня 1993 року**, головним підсумком якого стало підписання Договору про

дружбу, співробітництво й взаємодопомогу між Україною та Республікою Грузія. Цей договір було покладено в основу подальшого розвитку всебічних двосторонніх відносин, оскільки він окреслив принципи розвитку двох держав у багатьох галузях, зокрема, у політичній, торговельно-економічній, науково-технічній, культурно-освітній тощо.

Окрім міждержавного Договору, в ході візиту було підписано Угоду про співробітництво між Верховною Радою України та Парламентом Грузії, Протокол про співробітництво між зовнішньополітичними відомствами двох країн, а також 17 міжурядових та міжвідомчих угод в різних галузях.

5 квітня 1994 року розпочало роботу Посольство України в Грузії, а **19 серпня 1994 року** – Посольство Грузії в Україні.

У середині 1996 року була створена Спільна міжурядова українсько-грузинська комісія з питань економічного співробітництва. В рамках Комісії функціонують міжвідомчі групи. Перше засідання відбулося в Києві 14 лютого 1997 року в рамках офіційного візиту в Україну Президента Грузії Е.Шеварднадзе. Спільна міжурядова українсько-грузинська комісія з питань економічного співробітництва являє собою двосторонній орган високого рівня. Слід зазначити, що впродовж п'яти засідань вона проходила під головуванням прем'єр-міністрів двох країн².

У зв'язку з тим, що п'яте засідання відбулося 27 лютого – 1 березня 2005 року в ході офіційного візиту в Україну Прем'єр-міністра Грузії З. Ногаїделі, а шосте було проведене не так давно 28 жовтня 2011 року виникла перерва більш ніж у шість років. Вона призвела до логічного пониження головуючих до рівня віце-прем'єр-міністрів.

У рамках засідань комісії розглядаються блоки питань, що стосуються співробітництва у сфері торгівлі, фінансів, оподаткування та митних питань; у сфері паливно-енергетичного комплексу; у сфері агропромислового комплексу; у сфері транспорту; у сфері підприємництва, промисловості, будівництва, комунікацій та межрегіонального співробітництва; у сфері туризму; у сфері приватизації; питання розвитку двосторонньої договірно-правової бази; існуючі проблемні питання у відносинах двох країн.

Іншим форматом для розвитку співпраці між Україною та Грузією стала взаємодія в рамках ГУАМ, де співробітництво здійснюється в політичній, економічній, правоохоронній та гуманітарній сферах. **10 жовтня 1997 року** в Страсбурзі президентами Азербайджану, Грузії, Молдови і України було підписане спільне Комюніке, що заклало початок діяльності ГУАМ як міждержавного об'єднання. А вже як повноцінна міжнародна регіональна Організація за демократію та економічний розвиток –

ГУАМ почала функціонувати після Київського саміту 23 травня 2006 року³.

Україна та Грузія беруть активну участь у підготовці та проведенні засідань головних органів ГУАМ - Рад, що збираються на чотирьох рівнях: глав держав, міністрів закордонних справ, національних координаторів та постійних представників⁴.

Отже, від часу встановлення офіційних українсько-грузинських міждержавних відносин, в ході згаданих візитів відбулося підписання документів з різноманітних питань, що створило дієву договірно-правову базу для подальшого всебічного розвитку співпраці між двома країнами на всіх рівнях – міждержавному, міжурядовому, міжвідомчому. На сьогоднішній день з 130 діючих двосторонніх документів, 88 було підписано впродовж 1991-1999 років. Зазначені угоди охоплюють всі сфери двосторонньої взаємодії між Україною та Грузією, зокрема політичну, торгово-економічну, соціально-економічну, гуманітарно-культурну, науково-технічну, військово-технічну, транспортну тощо. Формування сучасної двосторонньої законодавчої бази між Україною та Грузією проходило у декілька етапів. Отже, перший та базовий етап створення договірно-правової основи українсько-грузинського співробітництва відбувався впродовж 1991-1999 років⁵.

Вагомим внеском у становленні українсько-грузинських відносин стали візити і зустрічі, що відбувалися в період 1999-2000 рр., окремі з яких розглянемо детальніше.

16-17 квітня 1999 року в Грузію з робочим візитом прибув Президент України Л.Кучма. Був підписаний довгостроковий Договір між Україною та Грузією про економічне співробітництво на 1999-2008 роки, що окреслив та став орієнтиром для подальшого розвитку економічного співробітництва.

Наступний офіційний візит до Грузії Президент України Л.Кучма здійснив на запрошення Е.Шеварднадзе **15-16 березня 2000 року**, важливим результатом якого стало підтвердження сторонами своєї готовності до взаємопідтримки на шляху досягнення спільної зовнішньополітичної мети – інтеграції в європейський політичний, економічний й культурний простір. Зазначене не втратило своєї актуальності і сьогодні. Країни активно співпрацюють на євроінтеграційному напрямку, як в рамках міжвідомчих консультацій з питань євроінтеграції, так і в рамках спільної підтримки на міжнародній арені⁶.

Офіційний візит Прем'єр-міністра України В.Ющенка в Грузію **4 серпня 2000 року** надав відчутний імпульс для подальшої інтенсифікації та позитивних зрушень у всіх напрямках двосторонніх відносин. За результатами переговорів було підписано значну кількість важливих документів.

З 25 січня 2004 року, коли до Тбілісі на церемонію інавгурації новообраного Президента Грузії М.Саакашвілі прибула делегація України на чолі з Міністром закордонних справ України К.Грищенком, починається черговий етап у відносинах між двома державами, який характеризується високою інтенсивністю політичного діалогу та культурно-гуманітарного співробітництва⁷.

Знаковою подією стало відкриття Року Грузії в Україні під час державного візиту в Україну Президента Грузії М.Саакашвілі **24–26 березня 2005 року**. В ході двосторонніх переговорів та зустрічей сторонами було окреслено пріоритетні напрями подальшої взаємодії, насамперед, у плані концентрації зусиль на низці ключових елементів двостороннього співробітництва. Перспективним було визнано поглиблення співпраці в енергетичній та транспортній сферах. Досягнуто низки домовленостей щодо активізації зусиль для реалізації проектів в рамках енергетично-транспортного коридору Азія – Кавказ – Європа⁸.

За результатами візиту було підписано п'ять двосторонніх документів, серед яких особливе значення має Декларація про розвиток відносин стратегічного характеру.

Державний візит в Україну Президента Грузії М.Саакашвілі став важливим кроком у напрямку поглиблення українсько-грузинських відносин, які поступово набувають ознак стратегічного партнерства, продовженням конструктивного двостороннього діалогу.

Одразу після завершення "грузинського культурного року" 4 квітня 2006 року, у Тбіліському державному театрі опери і балету ім. З. Паліашвілі **28 вересня 2006 року** відбулася урочиста церемонія відкриття Року України в Грузії.

Культурна програма Року України в Грузії включала виставку народного художника України Л. Мешкової «О Грузія! Ти сестра моя!» (кераміка, фотографія); тиждень українського кіно в Грузії з одночасним проведенням виставки «100 малюнків Олександра Довженка»; проведення круглого столу на тему: «Сучасне кіномистецтво: погляд у майбутнє»; круглий стіл «Українсько-грузинські літературні зв'язки»; візит делегації українських письменників; концерти вокальних і танцювальних ансамблів з регіонів України в містах-побратимах; виставка робіт Марії Примаченко «Українське примітивне мистецтво». Проведення Року України в Грузії, що закінчився 28 вересня 2007 року, охопило широке коло заходів у політичній, культурній та інших сферах і стало ще одним кроком у зміцненні дружби та партнерства між українськими та грузинськими державами й народами.

В ході серпневого грузинсько-російського кон-

флікту у 2008 році Україною зроблений вагомий внесок на підтримку суверенітету та територіальної цілісності Грузії. Зокрема, **11 серпня 2008 року** Міністр закордонних справ України Володимир Станіславович Огризко перебуваючи з робочим візитом у Грузії провів зустрічі з керівництвом країни та висловив підтримку грузинській стороні у ході російсько-грузинського конфлікту.

12 серпня 2008 року Президент України здійснив робочий візит до Грузії спільно з Президентами Естонії, Литви та Польщі і Прем'єр-міністром Латвії. Українська сторона розглядала зазначену спільну місію глав демократичних європейських держав як важливу складову зусиль міжнародної спільноти щодо захисту та гарантування територіальної цілісності та суверенітету Грузії.

Відзначився важливим значенням для розвитку українсько-грузинського співробітництва також і **2009 рік**. Впродовж року відбувся робочий візит Президента Грузії М.Саакашвілі в Україну 18-20 листопада 2009 року, офіційний візит Міністра закордонних справ Грузії Г.Вашадзе в Україну 25-28 лютого 2009 року. Підтримувались контакти глав зовнішньополітичних відомств в рамках засідань Ради міністрів закордонних справ країн-членів ОДЕР-ГУАМ, а також відбулося проведення політичних консультацій між міністерствами закордонних справ України і Грузії на рівні заступників міністрів 09 листопада 2009 року з широкого кола питань двостороннього співробітництва.

З 2010 року у відносинах між Україною та Грузією започатковано новий етап, що пропонує акцентування двосторонніх відносин на їх економічній складовій⁹. У цьому контексті, досить впевнено продовжує розвивається міжвідомча співпраця. Зокрема, як зазначалось вище, після майже шестирічної перерви у проведенні засідань Спільної міжурядової українсько-грузинської комісії з питань економічного співробітництва, останнє шосте засідання було проведене 28 жовтня 2011 року. Це стало відправною точкою для формування нового етапу у відносинах двох держав, дало змогу переглянути досягнення та напрацювання за попередні роки, накреслити схему подальшої взаємодії та визначити головні пріоритети у подальшому розвитку взаємовідносин, інакше кажучи «звірити годинники».

Не зупиняється взаємодія і між політичними відомствами України та Грузії, зокрема в рамках міжнародних організацій, де взаємна підтримка є вагомим фактором обопільної вигоди для держав, а разом з тим сприяє стабільності у регіоні в цілому

та відіграє позитивну роль у реалізації євроінтеграційних устремлень двох держав¹⁰.

Таким чином в українсько-грузинських відносинах можна виділити три головні етапи, та четвертий сучасний:

1991–1999 рр. – становлення відносин, закладення підґрунтя для їх подальшого розвитку, формування основної договірно-правової бази;

1999–2004 рр. – вдосконалення договірно-правової бази та визначення основних пріоритетів у відносинах між двома державами;

2004–2009 рр. – період інтенсифікації політичного діалогу та культурно-гуманітарної сфери співробітництва;

2010–2012 рр. – перехідний період у відносинах, що характеризується їх прагматизацією та економізацією.

Отже, відносини України та Грузії які склалися за час незалежності обох держав в більшій мірі можна охарактеризувати, як такі, що майже позбавлені проблемних питань, а розвиток та становлення самих країн дуже ідентичний, з існуванням схожих проблем та перешкод. Підтвердженням цьому може слугувати відсутність територіальних претензій, обидві країни пережили подібні за своїм змістом «кольорові революції», тісні суспільні та культурно-гуманітарні зв'язки, окрім цього Україна послідовно підтримує суверенітет та територіальну цілісність Грузії. В додатку теплі стосунки завжди складались і між президентами обох країн, такі тандеми як Кучма – Шеварднадзе та Ющенко – Саакашвілі¹¹. Після приходу до влади в Україні Віктора Федоровича Януковича офіційне Тбілісі докладає зусиль для відновлення попередньої політичної активності з офіційним Києвом. М. Саакашвілі, який за період свого президентства зустрічався з трьома чинними президентами України, напевно, так і не вдається здійснити візит до України або дочекатись приїзду з візитом до Грузії В.Януковича. З обранням Януковича на президентський пост в українсько-грузинських відносинах настав новий етап, що тяготить до прагматизації усіх сфер взаємної співпраці. Хоча це не нова концепція побудови взаємовідносин, прагматизм певною мірою завжди був присутній у діалозі двох країн, але всеохоплюючого характеру він набув саме з приходом до влади в Україні нового уряду. Тому перспектива плідної співпраці між Україною та Грузією є цілком реальною при наявності конкретної економічної складової, підкріпленою бажанням українського політикуму.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Анджапарідзе А. Українсько-грузинське особливе партнерство: нова якість на пострадянському просторі/ Науковий вісник “Гілея” – 2009 – № 29 – С. 691-699.
- ² Фурса А.О. Україна – Грузія: політичні та економічні аспекти співробітництва (кінець ХХ – початок ХХІ століття) // Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. – Рівне, 2011. – С.96-101.
- ³ Чорноморська синергія/ Матеріали міжнародної конференції 21-23 жовтня 2007 р. – Одеса-Стамбул — 75 с.
- ⁴ Кобилянська Л. Економічне співробітництво держав-учасниць ГУАМ/Збірник наукових праць дослідження міжнародної економіки – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України – 2011 – № 1 (66) – С. 125 – 139.
- ⁵ Фурса А.О. Українсько-грузинські відносини в контексті формування базових договірно-правових основ співробітництва // Дні науки історичного факультету: Матеріали V Міжнародної наукової конференції молодих учених. – Вип. V: у 7-ми част. – Ч. 2. – К., 2012. – С. 61-62.
- ⁶ Україна і Грузія в контексті політичних, економічних та безпекових трансформацій: наслідки і перспективи/ Матеріали міжнародної конференції 23-24 жовтня 2009 р. – Одеса:Фенікс – 125 с.
- ⁷ Кравченко В. Україна – Грузія: майбутнє, сповнене невизначеності Володимир // «Дзеркало тижня» – 26 бер. 2005р. – №11.
- ⁸ Богдана К. Рік Грузії в Україні: мистецькі проекти/ Богдана Костюк – 05.04.2005 – Інформаційний портал “Радіо свобода” [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/929033.html> 4.
- ⁹ Цибенко В.Г. Вступне слово Надзвичайного та Повноважного Посла України в Грузії // Інформаційно-рекламне видання «Український бізнес в Грузії» – 2010 – №1 – С. 4 – 5.
- ¹⁰ Див. дет.: Циватий В.Г. Сучасна дипломатична служба Грузії: інституційний розвиток, проблеми та перспективи / В.Г. Циватий, О.П. Сосюра // Зовнішні справи. – К., 2012. – № 06. – С. 38-43.; Циватий В.Г. Зовнішня політика і дипломатія Грузії в умовах глобалізації: інституціональний вимір / В.Г. Циватий // Україна дипломатична. – К: «Преса України», 2012. – Випуск XIII. – С. 333-406.
- ¹¹ Рябова С. Страна традицій и реформ / Украинский деловой журнал «Эксперт»– 20–26 дек. 2010 р. – № 49 (286).

Fursa A.O. Historical traditions and periods of creation of the Ukrainian-Georgian relations (from the end of XX century to beginning of XXI century)/ Diplomatic Academy of Ukraine, Ministry of Foreign Affairs of Ukraine.

In the article an author analyses relations between Ukraine and Georgia in political and economical spheres, selecting the most essential aspects of the indicated cooperation. The description of existent problems in Ukrainian-Georgian relations were given and further prospects of development cooperation between two countries were marked.

Keywords: Ukraine, Georgia, Ukrainian-Georgian relations, political sphere, economical sphere.

Фурса А.А. Исторические традиции и этапы формирования украинско-грузинского сотрудничества (конец ХХ – начало ХХІ столетия) / Дипломатическая академия Украины при МИД Украины.

В статье автор анализирует отношения между Украиной и Грузией в политической и экономической сферах, выделяя наиболее весомые аспекты указанного сотрудничества. Дана характеристика существующих проблем в украинско-грузинских отношениях и обозначены дальнейшие перспективы развития взаимодействия между двумя странами.

Ключевые слова: Украина, Грузия, украинско-грузинские отношения, политическая сфера, экономическая сфера.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.2012

Прийнята до друку 17.10.2012